

Ondersteuning via internet voor kinderen van probleemdrinkers

Ervaringen met de website Drankjewel

Barbara Conijn en Heleen Riper*

In veel gezinnen met probleemdrinkers draait alles om alcohol. Kinderen die in zo'n gezin opgroeien kunnen met allerlei problemen te maken krijgen, zoals verwaarlozing en mishandeling. Ook hebben deze kinderen een verhoogd risico op het ontwikkelen van psychische problemen. De website Drankjewel informeert, ondersteunt en adviseert kinderen van ouders met alcoholproblemen. In dit artikel gaan we in op het gebruik van deze website en het gedrag en de meningen van de bezoekers.

Inleiding

Het kind zijn van een ouder met alcoholproblemen is met allerlei taboes omgeven. Uit schaamte- en schuldgevoelens ontkennen kinderen de alcohol- en andere problemen van hun ouder vaak en verbergen deze voor de buitenwereld. Hierdoor zijn kinderen van probleemdrinkers voor de hulpverlening veelal moeilijk bereikbaar. Maar ook het omgekeerde geldt, want er is slechts een beperkt laagdrempelig hulpverleningsaanbod beschikbaar voor de doelgroep. Dit waren in 2003 de belangrijkste redenen om een laagdrempelige online-interventie voor deze doelgroep te lanceren.

Drankjewel (www.drankjewel.nl) is een website voor jongeren en volwassenen met ouders met alcoholproblemen. De site biedt anoniem informatie, advies en ondersteuning bij het omgaan met problemen als gevolg van het probleemdrinken van een of beide ouders (Riper &

* Drs. B. Conijn is wetenschappelijk medewerker bij het Trimbos-instituut te Utrecht. E-mail: bconijn@trimbos.nl.

Dr. H. Riper is programmahoofd I.COM bij het Trimbos-instituut te Utrecht. Met speciale dank aan alle betrokken medewerkers bij Tactus, Iriszorg, de Alcohol Infolijn en de Jellinek.

Conijn, 2003). In dit artikel presenteren wij de resultaten van een evaluatie naar deze interventie. Binnen dit onderzoek stonden de volgende vragen centraal:

- Welke doelgroep bereiken we met Drankjewel en is dit de beoogde doelgroep?
- Hoeveel en welke vragen worden er gesteld aan de vraag- en antwoordservice via e-mail?
- Wat vinden bezoekers van Drankjewel?

Alvorens de resultaten te presenteren, geven we eerst een beschrijving van de omvang, de problemen en de beschermende factoren van de doelgroep en de beschikbare preventieve hulp voor deze groep in Nederland.

Prevalentie

Naar schatting zijn er in Nederland ruim 328.000 kinderen tot 20 jaar met een ouder met alcoholproblemen. Deze schatting is gebaseerd op het NEMESIS-onderzoek (een retrospectieve studie onder de Nederlandse bevolking), waarin 8,3% van de volwassenen van 18-64 jaar aangaf minstens één ouder te hebben (gehad) met alcoholproblemen (Bijl, Ravelli & Zessen, 1998; Cuijpers, Langendoen & Bijl, 1999), en het aantal inwoners tot 20 jaar in Nederland (CBS, 2008). Naar verwachting ligt het werkelijke aantal kinderen van probleemdrinkers in Nederland hoger, omdat in de meeste internationale studies het percentage kinderen van probleemdrinkers hoger wordt geschat, namelijk 12-27% (Cuijpers, 1999). Verschillen in onderzoeksmethode en culturele verschillen in de definiëring van ‘probleemdrinker’ (Cuijpers, 1999) kunnen leiden tot de verschillen in deze percentages. Het schatten van de prevalentie wordt ook bemoeilijkt doordat veel probleemdrinkers (waaronder ouders) geen hulp zoeken en dus niet worden gesignaleerd (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2005).

PROBLEMEN

Uit onderzoek blijkt dat kinderen van probleemdrinkers een verhoogd risico lopen op het ontwikkelen van psychische problemen zoals depressie, eetstoornissen, gedragsstoornissen en delinquentie (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2005; Van Steinhausen, 1995; Von Knorring, 1991). Bovendien hebben ze op jonge leeftijd een verhoogde kans op lichamelijke problemen, een lagere intelligentie en slechtere schoolprestaties in vergelijking met kinderen van ouders zonder alcoholproblemen (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2005). Eenmaal volwassen hebben ze een verhoogde kans op problemen met intimiteit en relaties, vermin-

derde sociale vaardigheden en trouwen ze vaker met een probleemdrinker (Greenfield e.a., 1993). Tevens hebben zij een verhoogde kans op verslavingsproblemen, depressie en angststoornissen (Cuijpers, Langendoen & Bijl, 1999; Johnson, 1991; Zeitlin, 1994). Recent onderzoek toont aan dat het verhoogde risico op een depressie tot op hoge leeftijd blijft bestaan (Cuijpers, Steunenberg & Van Straten, 2006). De meeste studies ondersteunen ook de hypothese dat kinderen van probleemdrinkers gedurende hun adolescentie of op latere leeftijd een verhoogd risico lopen op verslavingsproblemen (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2005; Von Knorring, 1991, Rothman e.a., 2008). Zowel genetische als sociale factoren spelen hierbij een rol. Voorbeelden van sociale factoren zijn verwaarlozing of mishandeling door de ouders, imitatie van het gedrag van de ouders, de beschikbaarheid van de middelen in de omgeving en internalisatie van gezinsnormen, waarden en leefstijl door de jongeren (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2005).

BESCHERMENDE FACTOREN

Ondanks de problemen thuis, groeit het merendeel van de kinderen van probleemdrinkers op zonder psychische of andere problemen te ontwikkelen. Dit veronderstelt het bestaan van beschermende factoren die het ontstaan van problemen bij kinderen kunnen voorkomen. Empirisch onderzoek naar deze aanname is echter nog beperkt beschikbaar (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2005). Er zijn wel aanwijzingen voor de volgende beschermende factoren (Werner, 1986; Bennet, Wolin & Reiss, 1988):

- een stabiele relatie met de niet-drinkende ouder;
- vasthouden aan gezinsrituelen (zoals samen op vakantie gaan en feestdagen vieren);
- dagelijkse routine (zoals regelmaat in eten, spelen en slapen).

Deze factoren zijn belangrijke componenten in preventieve interventies voor kinderen van probleemdrinkers en interventies gericht op problematisch drinkende ouders zelf.

In het algemeen hebben ouders een belangrijke invloed op het gebruik van genotmiddelen door hun kinderen. De invloed van ouders op het alcoholgebruik van hun kinderen krijgt de laatste jaren in Nederland meer aandacht. Belangrijke preventieve maatregelen voor ouders zijn vooral het stellen van duidelijke regels voordat kinderen beginnen met drinken, het consequent handhaven ervan en het goede voorbeeld geven. Deze maatregelen blijken een positieve invloed te hebben (Van

der Horst, 2007). Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat ouders die veel alcohol gebruiken minder strenge regels stellen ten aanzien van het alcoholgebruik van hun kinderen.

PREVENTIEVE INTERVENTIES

Er bestaan weinig preventieve interventies gericht op kinderen van probleemdrinkers die in voldoende mate als 'evidence-based' beschouwd kunnen worden. Dit concluderen Cuijpers e.a. (2005) op basis van een internationale systematische literatuurstudie naar de effecten van preventieprogramma's voor deze doelgroep. Belangrijkste reden hiervoor is het gebrek aan effectonderzoek naar deze interventies. Het beschikbare onderzoek was gericht op schoolgerichte preventieprogramma's voor kinderen van probleemdrinkers, preventieve interventies gericht op zoons van verkeersovertreders, zelfhulpgroepen en het programma Strengthening Families (DeMarsh & Kumpfer, 1986; Kumpfer, Molgaard & Spoth, 1996). Cuijpers e.a. (2005) concluderen dat veel basale kennis om goede preventieprogramma's te kunnen ontwikkelen ontbreekt, zoals een duidelijke definitie en operationalisatie van wat een kind van een probleemdrinker is, goede screeningsinstrumenten en ernstschalen, bruikbare theorieën over het ontstaan van verhoogde risico's bij kinderen van probleemdrinkers en kennis over beschermende factoren. Via gerandomiseerd gecontroleerd effectonderzoek valt veel noodzakelijke kennis en gezondheidswinst te behalen.

In Nederland zijn er, alhoewel nog niet bewezen effectief, verschillende preventieve 'best practice'-interventies voor kinderen van probleemdrinkers beschikbaar. Al geruime tijd worden er KOPP/KVO-groepen¹ georganiseerd voor kinderen met een ouder met psychische en/of verslavingsproblemen. De doelen zijn het isolement van het kind te doorbreken, het bevorderen van een reële kijk van het kind op zichzelf en de ouder, en het beter leren omgaan met negatieve reacties en eigen gevoelens. Deze 'face to face'-groepsinterventie wordt in Nederland door een meerderheid van ggz-instellingen en instellingen voor verslavingszorg (IVZ) aangeboden voor verschillende leeftijdscategorieën. De kinderen worden veelal bereikt via de ouder die in behandeling is bij een instelling.

In de laatste jaren zien we een sterke opkomst van preventieve interventies via internet gericht op kinderen van probleemdrinkers (Riper e.a., 2007). Aanbieders willen hiermee vooral een laagdrempeliger

¹ Groepen voor kinderen van ouders met psychische problemen en kinderen van verslaafde ouders.

aanbod beschikbaar stellen en het bereik van de doelgroep vergroten, onder meer door het aanbod ook open te stellen voor jongeren van wie de ouders niet in behandeling zijn. Tabel 1 geeft een overzicht van internetinterventies gericht op onder meer kinderen van probleemdrinkers in Nederland.

Met uitzondering van Drankjewel richten deze online-interventies zich niet exclusief op kinderen van probleemdrinkers, maar zijn ze geschikt voor een bredere doelgroep. Voorbeelden hiervan zijn websites voor kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblemen (Kopstoring) en voor kinderen in een gezin met een familielid met psychische of verslavingsproblemen (Survivalkid). Het aanbod bestaat uit informatie, zelftesten, een vraag- en antwoordservice, een forum voor lotgenotencontact en soms ook zelfhulp cursussen via een chatbox (Riper e.a., 2007). Er zijn tevens online-interventies voor ouders met psychische of verslavingsproblemen (Kopopouders), professionals die in aanraking komen met kinderen van probleemdrinkers (Drankjewelpro) en, internationaal, het European Network for Children Affected by Risky Environments within the Family (Encare).

DRANKJEWEL

Drankjewel biedt laagdrempelige informatie en advies aan jongeren en volwassenen die een ouder met alcoholproblemen hebben of hebben gehad. De online-interventie is laagdrempelig omdat bezoekers deze anoniem en gratis kunnen bezoeken op ieder gewenst tijdstip. De inhoud is gebaseerd op de beschikbare wetenschappelijke kennis en ervaringen uit de praktijk. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de belevingswereld van zowel jongeren als volwassenen, bestaat Drankjewel uit een website voor 12-18-jarigen en een website voor volwassenen (beide toegankelijk via de homepage). Informatie en advies worden op verschillende manieren aangeboden:

- feiten over kinderen van probleemdrinkers (o.a. om kinderen te laten zien dat zij niet de enigen zijn met een drinkende ouder);
- alcohol en alcoholproblemen;
- ervaringen van kinderen van probleemdrinkers (o.a. dat ze vaak tegenstrijdige gevoelens hebben voor hun drinkende ouder);
- tips en adviezen voor kinderen van probleemdrinkers (o.a. praten over je situatie met iemand in de omgeving).

Tabel 1. Internetinterventies voor onder anderen kinderen van probleemdrinkers in Nederland (Riper e.a., 2006).

Interventie en aanbieder	Aanbieder	Doelgroep	Aanbod	Aanvang
Al-anon (www.al-anon.nl)	Al-anon	Familieleden en vrienden van alcoholisten (≥ 12 jaar)	<ul style="list-style-type: none"> – informatie – vraag en antwoord via mail – lotgenotencontact – via mail (één op één met werkgroep) 	2000
Cokevanjou (www.cokevanjou.nl)	Stichting Coke van Jou	Mensen die leven in de directe nabijheid van een verslaafde (≥ 12 jaar)	<ul style="list-style-type: none"> – informatie – vraag en antwoord via mail – lotgenotencontact – behandelkeuze – ondersteuning 	2005
Drankjewel (www.drankjewel.nl)	Trimbos-instituut, De Grift, TACTUS, Jellinek	Kinderen van ouders met alcoholproblemen (≥ 12)	<ul style="list-style-type: none"> – informatie – vraag en antwoord via mail en chat – lotgenotencontact 	2003
Familievan (www.familievan.nl)	Altrecht	Mensen die betrokken zijn bij iemand met psychische of psychogeriatrische problemen (≥ 16 jaar)	<ul style="list-style-type: none"> – informatieve website – groepscursus in chatbox – individuele e-mailcoaching 	2006
Kopstoring (www.kopstoring.nl)	Trimbos-instituut, Spatie, GGNet, De Gelderse Roos, RIAGG IJsselland	Kinderen van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen (13-25 jaar)	<ul style="list-style-type: none"> – informatie – vraag en antwoord via mail – lotgenotencontact via forum – groepscursus in chatbox – individuele e-mail coaching 	2006
Survivaalkid (www.survivaalkid.nl)	GGZ Drenthe	Kinderen in een gezin met een familielid met psychische en/of verslavingsproblemen (12-23 jaar)	<ul style="list-style-type: none"> – informatie – advies op maat – vraag en antwoord via chat – lotgenotencontact via forum en chat – oefeningen – zelftest 	2006

Voor volwassenen is er een extra thema: terugblikken op de jeugd. Naast inhoudelijke thema's biedt de site informatie en advies over verschillende soorten hulp, ervaringsverhalen van bezoekers en leestips. Voor een persoonlijk en anoniem advies kunnen bezoekers terecht bij de e-mailservice en op het deelnemersforum. Tot juni 2008 was het ook mogelijk om één op één te chatten met een professional. Hiervoor werd gelinkt naar de chatservice van de Jellinek² (www.jellinek.nl).

Medewerkers van Tactus en de Alcohol Infolijn³ van het Trimbos-instituut modereren het forum. Zij controleren of deelnemers zich houden aan de spelregels om de veiligheid en privacy van forumdeelnemers en (in)directe betrokkenen te waarborgen. Zo is het bijvoorbeeld deelnemers niet toegestaan om via het forum contactgegevens uit te wisselen. De persoonlijke adviezen via e-mail worden gegeven door medewerkers van de Alcohol Infolijn en Iriszorg. Deze adviezen worden gegeven aan de hand van een hiervoor speciaal ontwikkeld e-mailprotocol. Tevens worden de antwoorden door twee medewerkers gecontroleerd op juistheid van de geboden informatie.

Methode

Om antwoord te geven op de vraag of we met Drankjewel de beoogde doelgroep bereiken, onderzochten we de bezoekersaantallen, gegevens uit een online-tevredenheidsonderzoek en het gebruik van de e-mailservice. De ontvangen e-mails vanaf de lancering in mei 2003 tot januari 2007 zijn bestudeerd. Per e-mail zijn persoonlijke gegevens zoals leeftijd en geslacht van de vraagsteller geanalyseerd, evenals de inhoud van de gestelde vragen. Deze e-mailvragen zijn ingedeeld naar informatieve vragen en hulp- of verwijsvragen. Een enkele keer werden verschillende vragen in een e-mail gesteld; deze zijn als maximaal twee vragen verwerkt. Naast het analyseren van het type vragen, is de inhoud van een deel van de vragen van kinderen van probleemdrinkers nader bestudeerd. Met een online-survey onderzochten we voorts de tevredenheid van bezoekers over Drankjewel.

BEZOEKERSAANTALLEN

Sinds de lancering in mei 2003 tot 2008 werd Drankjewel ruim 200.000 keer bezocht (zie tabel 2).

2 Jellinek, Tactus en Iriszorg zijn regionale instelling gericht op onder meer de verslavingszorg.

3 De Alcohol Infolijn was voor 2008 gevestigd bij het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ).

Tabel 2. Aantal bezoekers van Drankjewel naar jaar.

Jaar	Jongerensite	Volwassenensite	Totaal
2007	26.289	22.367	48.656
2006	29.107	25.628	54.735
2005	23.883	21.361	45.244
2004	21.664	19.084	40.748
2003 (vanaf mei)	18.244	14.034	32.278
Totaal	119.187	102.474	221.661

De bezoekersaantallen zijn in de loop der jaren vrij constant gebleven. Gemiddeld betreft het 4.000 bezoeken per maand door ongeveer 3.000 unieke bezoekers. Een kwart van het aantal deelnemers aan Drankjewel bezoekt de site meer dan eenmaal per maand. De verdeling van het bezoekersaantal over de jongeren- en volwassenensite is redelijk gelijkmatig, waarbij de jongerensite wat vaker (8%) wordt bezocht dan die voor volwassenen.

Bezoekers vinden Drankjewel vooral via links op gerelateerde websites en zoekmachines, maar ook door verwijzingen van leerkrachten en hulpverleners. Sinds Drankjewel beschikbaar is voor het publiek zijn er in beperkte mate landelijke en soms regionale wervingsactiviteiten ingezet. Via Drankjewelpro zijn er in 2007 wervingsfolders beschikbaar gekomen voor intermediairen en kinderen van probleemdrinkers.

ANALYSE VAN DE E-MAILSERVICE

Vanaf de lancering tot 2007 kwamen er 1.110 e-mails met 1.202 vragen binnen bij de e-mailservice. Meer vrouwen dan mannen maakten gebruik van de e-mailservice. Van de e-mails werd 80% gestuurd door meisjes en vrouwen en 20% door jongens en mannen. De vraagstellers waren 7-72 jaar oud, met een gemiddelde van 22 jaar ($SD = 11,4$).

Vier van de tien vragen zijn gesteld door kinderen van probleemdrinkers (zie tabel 3). Deze groep wordt in aantal gevolgd door vragenstellers die op uiteenlopende wijzen een relatie hebben met een probleemdrinker. Zij hebben geen drinkende ouder maar bijvoorbeeld een problematisch drinkende partner, schoonouder, broer, zus of vriend. Niet verwonderlijk is dat ook scholieren en studenten de weg naar Drankjewel weten te vinden. Zij stelden ruim 11% van de vragen, die in verband met schoolopdrachten voornamelijk algemene vragen over alcohol en alcoholgebruik betroffen. Daarnaast was een klein aandeel van de vragen afkomstig van (ex-)probleemdrinkers (4,1%) en professionals (1,5%).

Van een kwart van de vraagstellers is de identiteit niet bekend. Zij stelden vragen zonder zichzelf in de e-mail voor te stellen. Naar verwachting heeft een deel van deze vraagstellers ook een drinkende ouder (gehad).

Tabel 3. Sociaal-demografische kenmerken vraagstellers e-mailservice.

Vraagsteller	Aantal
(Volwassen) kinderen van probleemdrinkers	455 (41,0%)
Mensen met een relatie met een probleemdrinker	162 (14,6%)
– partner (6,3%)	
– vriend(in)/kennis (2,6%)	
– kinderen van drinkende schoonouder (2,2%)	
– overige familieleden (3,5%)	
Studenten/scholieren	129 (11,6%)
(Ex-)probleemdrinkers	45 (4,1%)
Professionals	17 (1,5%)
Overige, zoals kind/familie van drugsgebruiker, vriend(in)/kennis van de doelgroep, radiomaker, werkgever	19 (1,7%)
Onbekend	283 (25,5%)
Totaal	1110

SOORT EN INHOUD VAN DE VRAGEN

Kijken we naar het soort vragen dat binnenkwam bij de e-mailservice, dan zien we dat het grotendeels om informatieve vragen ging, op de voet gevolgd door adviesvragen (zie tabel 4).

Tabel 4. Gestelde vragen per soort (vanaf lancering in mei 2003-2007).

E-mailvraag	Alle vraagstellers (n = 1.110)	Kinderen van (n = 455)
Infovraag	541 (45,0%)	133 (25,8%)
Adviesvraag	508 (42,3%)	300 (58,1%)
Verwijsvraag	85 (7,1%)	57 (11,0)
Wil verhaal kwijt, onduidelijke vraag of niet serieus	68 (5,7%)	26 (5,0)
Totaal	1.202	516

Kinderen van probleemdrinkers stelden verhoudingsgewijs meer adviesvragen en minder informatieve vragen dan de totale groep vraag-

stellers. In ruim de helft van alle vragen van kinderen van probleemdrinkers werd om advies gevraagd. Ze wilden vaak weten hoe je (beter) kunt omgaan met het gedrag van de drinkende ouder, wat je voor hem of haar kunt doen en hoe je het beste een gesprek kunt voeren met je ouders over de bestaande problemen. De informatieve vragen waren meer divers (bijv. 'Is alcohol slecht voor de gezondheid?', 'Kan een eetstoornis worden veroorzaakt door het hebben van een drinkende vader?', 'Kan iemand agressief worden van alcohol?'). Een klein deel van de e-mails bevatte verwijsvragen (bijv. 'Waar kan ik terecht voor hulp?') en in enkele e-mails werd geen specifieke vraag gesteld maar wilde iemand vooral een verhaal kwijt.

In de periode juli 2004-januari 2007 zijn er in totaal 313 e-mails ontvangen met 377 vragen van kinderen van probleemdrinkers. De inhoud van deze e-mails zijn nader bestudeerd en de resultaten staan weergegeven in tabel 5.

Tabel 5. Inhoud e-mailvragen van kinderen van probleemdrinkers (juli 2004-januari 2007).

E-mailvragen	Aantal
Vragen over wat kind kan doen om (beter) om te gaan met de situatie en de eigen gevoelens	126 (33,4%)
Informatieve vragen over alcoholprobleem van ouder	68 (18,0%)
Vragen over (professionele) hulp voor ouder	63 (16,7%)
Vragen over hoe het kind de ouder kan helpen	50 (13,3%)
Vragen over lichamelijke of psychische klachten van het kind, en over hulp daarvoor	33 (8,8%)
Overige vragen	20 (5,3%)
Kind stelt geen vraag maar wil verhaal kwijt	17 (4,5%)
Totaal	377

In een op de drie e-mails (33,4%) werd advies gevraagd over wat (volwassen) kinderen kunnen doen om zelf beter om te gaan met bepaalde situaties en gevoelens. De kinderen van probleemdrinkers gaven aan last te ondervinden van de ouderlijke alcoholproblemen en wilden verbetering aanbrengen in hun vaak benarde situatie. Ze schaamden zich bijvoorbeeld voor hun ouder(s) en 'de rotzooi thuis', gingen gebukt onder schuldgevoelens of maakten zich grote zorgen over de toestand van hun drinkende ouder. Ze wilden weten hoe om te gaan met hun eigen gevoelens en het gedrag van de ouder, hoe in gesprek te komen met de ouder en hoe gevoelens kenbaar te maken aan een of beide ouders.

Een op de vijf vragen bestond uit informatieve vragen over alcoholproblemen, inclusief vragen van medische aard. Een vergelijkbaar deel van de vragen ging over hulp voor de drinkende ouder, bijvoorbeeld waar men hulp voor de ouder kan vinden, welke stappen men kan ondernemen indien de ouder hulp weigert en of men een drinkende ouder met dwang kan laten opnemen. Een deel van de vragen was expliciet gericht op hoe het kind de ouder zelf kan helpen (13,3%). Een van de vraagstellers gaf bijvoorbeeld aan de enige te zijn die contact had met haar drinkende vader en vroeg zich af hoe zij hem kon helpen. Een ander wilde met haar drinkende moeder naar de huisarts en vroeg tips over hoe zij dit het beste kon aanpakken. Ook uitte iemand verbazing omdat de arts haar drinkende moeder medicijnen voor lichamelijke klachten bleef voorschrijven, zonder ooit de (bij hem bekende) alcoholproblemen te adresseren. Zij wilde weten hoe zij haar moeder dan toch kon helpen.

In lijn met de bevindingen uit de literatuur gaf een klein deel van de kinderen van probleemdrinkers aan zelf lichamelijke en of psychische klachten te ondervinden als gevolg van de ouderlijke alcoholproblemen. Zij vroegen advies over wat ze konden doen aan hun klachten en waar ze hiervoor hulp konden krijgen.

TEVREDENHEID VAN BEZOEKERS

In totaal namen 60 bezoekers deel aan het tevredenheidsonderzoek (Conijn & Riper, 2005). De resultaten laten zien dat zowel de jongeren als de volwassenen tevreden waren over Drankjewel. De website werd met een ruime voldoende beoordeeld; jongeren gaven een 7,5 en volwassenen een 7,8. Verschillende bezoekers meldden geraakt te zijn door de website, er veel van te leren en herkenning en steun te vinden voor het omgaan met hun problemen.

Hoewel het tevredenheidsonderzoek niet is gehouden onder een representatieve steekproef, geeft het wel een indruk van de bezoekers van Drankjewel. Een kwart van de jongeren en de helft van de volwassenen meldde een ouder met alcoholproblemen te hebben (gehad). Daarnaast gaf een deel van zowel de jongeren als de volwassenen aan dat niet hun ouders maar iemand anders in hun omgeving alcoholproblemen had. Enkele volwassenen gaven te kennen zelf problematisch te drinken of de website te bezoeken vanuit een beroepsmatige interesse. Zowel de informatieve onderwerpen als de interactieve functionaliteiten (e-mail- en chatservice, deelnemersforum) werden door een meerderheid van de respondenten als belangrijk beoordeeld. Daarbij vond men de e-mailservice en het deelnemersforum belangrijker dan

de chatservice. Mogelijke redenen hiervoor kunnen zijn dat chatten met een deskundige hoogdrempeliger is, vanwege beperkte beschikbaarheid moeilijker toegankelijk is, en minder anoniem lijkt te zijn.

Discussie

Kinderen van probleemdrinkers lopen een verhoogd risico op het ontwikkelen van psychische, lichamelijke en sociale aandoeningen. Ook als zij deze problemen niet ontwikkelen, kenmerkt hun jeugd zich door een moeilijke gezinssituatie. De moeilijke bereikbaarheid van deze doelgroep door de professionele hulpverlening en de beperkte beschikbaarheid van preventieve interventies waren in 2003 de belangrijkste redenen om de interactieve website Drankjewel te lanceren. Drankjewel wordt tamelijk constant en naar tevredenheid bezocht, gemiddeld 4.000 keer per maand. De bezoekersaantallen zijn noemenswaardig, gezien de geschatte omvang van de doelgroep (328.000 kinderen), de moeilijke bereikbaarheid van de doelgroep en de bescheiden landelijke en soms ook regionale wervingsactiviteiten die zijn ingezet sinds de lancering.

Zowel uit het tevredenheidsonderzoek als uit een analyse van de e-mailservice komt naar voren dat een deel van de beoogde doelgroep, zowel de kinderen als de volwassenen met problematisch drinkende ouders, met Drankjewel bereikt wordt. Opvallend is dat de website naast de beoogde doelgroep een groep mensen bereikt die op een andere wijze een relatie heeft met een probleemdrinker. Zij hebben geen drinkende ouder, maar een problematisch drinkende partner, schoonouder of ander familielid, vriend of kennis. Voor deze verschillende groepen zijn er in Nederland voor zover bekend geen specifieke internetinterventies beschikbaar die vergelijkbaar zijn met het aanbod van Drankjewel. Wel verschenen er de laatste jaren online-interventies die zich op een bredere doelgroep richten, zoals mensen met een probleemdrinker in de omgeving. Deze websites richten zich bijvoorbeeld op naasten van mensen met psychische problemen of een verslaving. In hoeverre hieraan ook mensen met probleemdrinkers in de omgeving meedoen, is niet bekend. Onderzoek onder de verschillende doelgroepen zou dit kunnen uitwijzen en antwoord kunnen geven op de vraag of het huidige aanbod voorziet in hun wensen en behoeften. Uit de bezoekersaantallen, het tevredenheidsonderzoek en de analyse van de e-mailservice van Drankjewel komt duidelijk naar voren dat een deel van de mensen met een probleemdrinker in de omgeving behoefte heeft aan erkenning, herkenning, informatie en advies. Op het forum en in de e-mails beschrijven zowel kinderen als volwassenen

hun vaak heftige problemen en benarde situatie. De problemen zijn in veel gevallen langdurig aanwezig. Een kind kan het alcoholprobleem van een ouder immers niet wegnemen.

Via de e-mailservice worden er veel adviesvragen gesteld door kinderen van probleemdrinkers. Ze willen weten hoe ze (beter) kunnen omgaan met het gedrag van een drinkende ouder, wat ze voor hem of haar kunnen doen en hoe ze het beste een gesprek kunnen aangaan met de ouder. Ook worden er allerlei informatieve vragen gesteld over het alcoholprobleem en de hulpmogelijkheden voor de ouder. Door het bieden van informatie en advies, het persoonlijk beantwoorden van vragen van bezoekers en een forum voor lotgenotencontact, wordt via Drankjewel geprobeerd in een deel van de behoeften van de doelgroep te voorzien. De bezoekers geven aan tevreden te zijn met het aanbod.

Tot besluit

Onze resultaten geven voldoende aanleiding om de potentiële effecten van Drankjewel op het welbevinden van kinderen van probleemdrinkers via empirische weg te toetsen. Dergelijk onderzoek kan de mate aantonen waarin deze kinderen daadwerkelijk beter leren omgaan met hun problemen en of Drankjewel bijdraagt aan het voorkómen van psychische en lichamelijke problemen van deze kinderen. Dit evaluatieonderzoek is in voorbereiding.

Aansluitend is het wenselijk om het bestaande hulpaanbod voor kinderen van probleemdrinkers meer te integreren en de doelgroep via de verschillende interventies te monitoren. Zo kan bijvoorbeeld onderzocht worden in hoeverre kinderen van probleemdrinkers gebruik maken van online- en 'face to face'-groepsinterventies voor kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblemen en of zij daar baat bij hebben. Vanuit een 'stepped care'-benadering kan daarmee ook worden onderzocht of het ontwikkelen van een intensiever hulpaanbod specifiek voor kinderen van probleemdrinkers wenselijk is.

Websites

Encare (www.encare.info)

Online-informatie en -advies voor professionals die werken met kinderen van probleemdrinkers, van het European Network for Children Affected by Risky Environments within de Family.

Survivalkid (www.survivalkid.nl)

Virtueel steunpunt voor kinderen in een gezin met een familielid met psychische en/of verslavingsproblemen, van GGZ Drenthe/Indigo te Assen.

Drankjewel (www.drankjewel.nl)

Online informatie en advies voor kinderen en volwassen kinderen van probleemdrinkers, van het Trimbos-instituut te Utrecht.

Drankjewelpro (www.drankjewelpro.nl)

Online informatie en advies voor professionals die werken met kinderen en volwassen kinderen van probleemdrinkers, van het Trimbos-instituut te Utrecht.

Kopstoring (www.kopstoring.nl)

Interactieve interventie voor jongeren van ouders met psychische en/of verslavingsproblemen, van het Trimbos-instituut, GGNet, RIAGG IJsselland en De Gelderse Roos.

Kopopouders (www.kopopouders.nl)

Interactieve opvoedondersteuning voor ouders met psychische en/of verslavingsproblemen, van het Trimbos-instituut te Utrecht.

Literatuur

- Bennet, L.A., Wolin, S.J., & Reiss, D. (1988). Deliberate family process: A strategy for protecting children of alcoholics. *British Journal of Addiction*, 83, 821-829.
- Biddle, B.J., Bank, J.J., & Marlin, M.M. (1980). Parental and peer influence on adolescents. *Social Forces*, 58, 157-179.
- Bijl, R.V., Ravelli, A., & Zessen, G. van. (1998). Prevalence of psychiatric disorder in the general population: results of the Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study (NEMESIS). *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 33, 587-595.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2008). Bevolking; kerncijfers naar diverse kenmerken, 2008. Internet: <http://statline.cbs.nl> (juli 2008).
- Conijn, B., & Riper, H. (2005). Online tevredenheidsonderzoek Drankjewel.nl. Utrecht: Trimbos-instituut (intern verslag).
- Cuijpers, P. (1999). Preventieprogramma's voor kinderen van alcoholafhankelijke ouders: een overzicht van de literatuur. *Kind en Adolescent*, 20, 248-261.
- Cuijpers, P. (2000). Kinderen van probleemdrinkers. In A.J.M Bonnet-Breusers e.a. (red.), *Praktijkboek jeugdgezondheidszorg* (III 3.2-1-19). Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

- Cuijpers, P., Langendoen, Y., & Bijl, R.V. (1999). Psychiatric disorders in adult children of problem drinkers: Prevalence, first onset, and comparison with other risk factors. *Addiction*, 94, 1489-1498.
- Cuijpers, P., Scholten, M., & Conijn, B. (2005). *Verslavingspreventie: een systematische overzichtsstudie*. Den Haag: ZonMw.
- Cuijpers, P., Steunenberg, B., & Straten, A. van (2006). When children of problem drinkers grow old: does the increased risk of mental disorders persist? *Addictive Behaviors*, 31, 2284-2291.
- DeMarsh, J., & Kumpfer, K.L. (1986). Family-oriented interventions for the prevention of chemical dependency in children and adolescents. In S. Griswold-Ezekoye, K.L. Kumpfer & W.J. Bukoski (Eds.), *Childhood and chemical abuse: Prevention and intervention* (pp. 49-91). New York: Haworth Press.
- Greenfield, S.F., Swartz, M.S., Landerman, L.R., & George, L.K. (1993). Long term psychosocial effects of childhood exposure to parental problem drinking. *American Journal of Psychiatry*, 150, 608-613.
- Johnson, J.L., Sher, K.J., & Rolf, J.E. (1991). Models of vulnerability to psychopathology in children of alcoholics. *Alcohol Health and Research World*, 15, 33-42.
- Knorrning, A. von (1991). Annotation: Children of alcoholics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 32, 411-421.
- Kumpfer, K.L., Molgaard, V., & Spoth, R. (1996). The Strengthening Families Program for the prevention of delinquency and drug use. In R.D. Peters & R.J. McMahon (Eds.), *Preventing childhood disorders, substance abuse, and delinquency* (pp. 241-267). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Riper, H., Smit, F., Zanden, R. van der, Kramer, J., Mutsaers, K., & Wammes, A. (2007). *Programmeringsstudie E-mental health. High tech, high touch, high trust*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Rothman, E.F., Edwards, E.M., Heeren, T., & Hingson, R.W. (2008). Adverse childhood experiences predict earlier age of drinking onset: results from a representative US sample of current or former drinkers. *Pediatrics*, 122, 298-304.
- Steinhausen, H. van (1995). Children of alcoholic parents: A review. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 4, 143-152.
- Vorst, van der H. (2007). *The key tot the cellar door: The role of the family in adolescents' alcohol use* (dissertatie). Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Werner, E.E. (1986). Resilient offspring of alcoholics: A longitudinal study from birth to age 18. *Journal of Studies on Alcohol*, 47, 34-40.
- West, M.O., & Prinz, R.J. (1987). Parental alcoholism and childhood psychopathology. *Psychological Bulletin*, 102, 204-218.
- Zeitlin, H. (1994). Children with alcohol misusing parents. *British Medical Bulletin*, 50, 139-151.